

LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISH

Qodirov Farrux Ergash o'g'li

Matematika va ta'limda axborot texnologiyasi
kafedrası mudiri i.f.d DSc, dotsent, fan o'qituvchisi
Farruxbek0209@mail.ru; orcid.org/0000-0002-4574-7728

Xurramova Zulayxo Salohiddin qizi

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi
1-kurs magistranti
Shahrisabz davlat pedagogika institute
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18257309>

ARTICLE INFO

Received: 13st January 2026

Accepted: 14th January 2026

Published: 15th January 2026

KEYWORDS

Loyiha, moliyalashtirish, investitsiya, risk, moliyaviy resurs, moliaviy xatarlar, strategiyalar, davlat-xususiy hamkorlik.

ABSTRACT

Mazkur maqolada loyihalarni moliyalashtirishning iqtisodiy mazmuni, mohiyati va amaliy ahamiyati ochib berilgan. Unda moliyalashtirish manbalari, mexanizmlari va moliyaviy resurslarni jalb etish usullari tizimli tahlil qilingan. Shuningdek, investitsion loyihalarni amalga oshirish jarayonida uchraydigan moliyaviy xatarlar, ularni boshqarish strategiyalari hamda moliyalashtirish samaradorligini oshirish yo'llari ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda milliy hamda xalqaro tajriba asosida loyihalarni moliyalashtirishning muqobil variantlari, davlat-xususiy hamkorlik modeli va tijorat banklarining rolga alohida e'tibor qaratilgan.

Bugungi zamonaviy-iqtisodiy rivojlanish sharoitida loyihalarni moliyalashtirish tizimi mamlakatlarning investitsion muhitini kengaytirish, iqtisodiyotning real sohalarida raqobatbardoshlikni oshirish va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlashning eng muhim omillaridan biriga aylanib ulgurdi. Shuningdek, global iqtisodiyotning integratsiyalashuvi, kapital bozorlarining diversifikatsiyalashuvi hamda xalqaro moliyaviy institutlarning faolligi investitsion loyihalarni moliyalashtirishga bo'lgan talabni yanada kuchaytirmoqda. Bu esa moliyaviy resurslarni jalb etishning yangi mexanizmlari, risklarni boshqarishning zamonaviy usullari va moliyalashtirish samaradorligini baholashning ilg'or yondashuvlarini qo'llashni taqozo etadi.

Loyihalarni moliyalashtirish jarayoni murakkab iqtisodiy tuzilma bo'lib, u moliya bozorlari, tijorat banklari, investitsiya fondlari, davlat tashkilotlari va xususiy sektor manfaatlarining o'zaro integratsiyasiga asoslanadi. Shu bilan birga, investitsion loyihalarni amalga oshirish jarayonida turli moliyaviy xatarlar, iqtisodiy noaniqliklar va moliyaviy o'zgarishlar yuzaga keladi. Risklarning mavjudligi moliyalashtirish strategiyasini puxta ishlab chiqishni, diversifikatsiya mexanizmlarini qo'llashni hamda samarali boshqaruv tizimini shakllantirishni talab qiladi. Ilmiy adabiyotlarda qayd etilishicha, moliyaviy barqarorlikka erishish uchun nafaqat moliyaviy manbalarni kengaytirish, balki ularni samarali boshqarish va tartibga solish ham katta ahamiyatga ega. Milliy va xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, loyihalarning moliyaviy muvaffaqiyati asosan resurslardan oqilona foydalanish, investitsiya

muhitining barqarorligi, risklarni pasaytirish bo'yicha samarali choralar ko'rish va innovatsion moliyaviy mexanizmlarni joriy etish bilan bevosita bog'liq. Shu nuqtai nazardan, mazkur mavzu bo'yicha tadqiqotlar nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo'lib, iqtisodiyotning turli tarmoqlarida investitsiya faolligini oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi: Loyihalarni moliyalashtirish masalasi xalqaro iqtisodiy adabiyotlarda keng o'rganilgan bo'lib, uning nazariy asoslari ko'plab iqtisodchilar tomonidan ishlab chiqilgan. Jumladan, D. Gittinger, S. Myers va J. Maginn kabi olimlarning tadqiqotlari loyihalarni moliyalashtirish jarayonida risklarni aniqlash, baholash va ularni diversifikatsiya qilish mexanizmlarining ahamiyatini asoslab beradi. Ularning fikriga ko'ra, moliyalashtirish samaradorligi investitsion loyihaning ichki rentabellik normasi, kapital qiymati va naqd pul oqimlarining barqarorligi bilan bevosita bog'liq ekanligi aytib o'tilgan.

Rivojlangan mamlakatlar tajribasini aks ettiruvchi ilmiy manbalarda davlat-xususiy hamkorlik (Public Private Partnership - PPP) modeli dolzarblik kasb etib, infratuzilma loyihalarida risklarni davlat va xususiy sektor o'rtasida taqsimlash samarali yondashuv sifatida e'tirof etilgan (Yescombe, 2014). Mamlakatlar bu model orqali nafaqat moliyaviy resurslarni jalb qilgan, balki boshqaruv sifati, texnologiya transferi va innovatsiyalarni joriy etishda ham sezilarli natijalarga erishgan.

O'zbekistonda ham loyihalarni moliyalashtirish mavzusida bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, Qodirov Farrux Ergash o'g'li, Abdug'afforova Jannatoy Alijon qizi, Q.X.Abdurahmonov, N.H.Haydarov, A.A.Qodirov, G'.Q.Yaxshiboev, X.M.Shennaev, A.V.Vahobov kabi mutaxassislarning ishlari ilmiy jurnal va darsliklarda keng qamrovli yoritilgan. Shuningdek Qodirov Farruxning tadqiqotlari loyihalarni moliyalashtirishning amaliyotda qo'llaniladigan usullari, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari, hamda xalqaro eng yaxshi amaliyotlarni o'rganishga bag'ishlangan. Shu bilan birga, uning ishlari professional ta'lim muassasalarida loyihalarni moliyalashtirishning muhim omillari, moliyaviy monitoring tizimlari, hamda mahalliy va xalqaro investitsiyalarni jalb qilish usullari haqida ham ma'lumot beradi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, muvaffaqiyatli loyiha moliyalashtirish uchun quyidagi omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega:

1. moliyalashtirish manbalarining diversifikatsiyasi;
2. zamonaviy risklarni boshqarish strategiyalari;
3. davlat-xususiy hamkorlik modeli;
4. moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish;
5. institutsional muhitning rivojlanganligi.

Shu sababli, ilmiy tadqiqotlarda loyihalarni moliyalashtirish faqat iqtisodiy kategoriyalar nuqtai nazaridan emas, balki institutsional, tizimli va strategik yondashuvlar asosida ham baholanishi talab etiladi.

Metodologiya: Mazkur tadqiqot loyihalarni moliyalashtirish jarayonini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilishga yo'naltirilgan bo'lib, tadqiqotning metodologik asosini klassik iqtisodiy nazariya, investitsion tahlil yondashuvlari, risklarni boshqarish konsepsiyalari hamda institutsional iqtisodiyot tamoyillari tashkil etdi. Tadqiqotda quyidagi ilmiy usullar qo'llanildi:

1. **Tizimli tahlil usuli** – loyiha moliyalashtirish jarayonini kompleks iqtisodiy tizim sifatida baholash, uning tarkibiy elementlari, subyektlari va o'zaro bog'liqligini aniqlash uchun qo'llanildi.

2. **Taqqoslash usuli** – milliy va xalqaro amaliyotdagi moliyalashtirish mexanizmlarining o'xshash va farqli jihatlarini aniqlab, ularning samaradorligini baholash imkonini berdi.
3. **Statistik tahlil** – moliyaviy ko'rsatkichlar, investitsiya oqimlari, rentabellik darajasi va risk indikatorlarini o'rganish orqali loyihalarning moliyaviy natijalarini tahlil qilishda qo'llanildi.
4. **Ekspert baholash usuli** – iqtisodiyotning turli tarmoqlarida loyiha moliyalashtirish bo'yicha mutaxassislarning fikrlari asosida muammolar va ularning yechimlari ishlab chiqildi.
5. **Model ishlab chiqish yondashuvi** – loyihalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlovchi omillarni aniqlash va optimallashtirish uchun konseptual model taklif etildi.

Tadqiqot jarayonida O'zbekiston Respublikasining normativ-huquqiy hujjatlari, davlat statistika organlarining hisobotlari, tijorat banklari moliyaviy ko'rsatkichlari, xalqaro tashkilotlarning tahliliy ma'lumotlari va ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Metodologik yondashuv natijasida loyiha moliyalashtirish tizimining milliy xususiyatlari, mavjud muammolari va rivojlantirish istiqbollari aniqlanib, moliyalashtirish samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqildi.

Muhokama va natijalar: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, loyihalarni moliyalashtirish tizimi iqtisodiy rivojlanishning strategik omili sifatida nafaqat moliyaviy resurslarni jalb etishga, balki iqtisodiyotning real sektorida innovatsion faoliyatni faollashtirishga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Xalqaro amaliyotda keng qo'llanilayotgan davlat-xususiy hamkorlik modeli O'zbekiston sharoitida ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, infratuzilma loyihalarini amalga oshirishda samarali moliyaviy vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Ammo ushbu mexanizmni keng joriy etishda institutsional muammolar, huquqiy cheklovlar va investorlar uchun kafolatlarning yetarli bo'lmasligi muhim to'siq sifatida mavjud. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, moliyalashtirish manbalari diversifikatsiyasi investitsion risklarni kamaytirishga xizmat qiladi. Biroq rivojlanayotgan davlatlarda kapital bozorlari va venchur moliyasining yetarlicha rivojlanmaganligi sababli, loyihalar asosan tijorat kreditlari hisobiga amalga oshirilmoqda. Bu esa o'z navbatida foiz stavkalari va kredit xavfi hisobiga loyiha qiymatini oshiradi, investitsiyalarning qaytarilish muddatini uzaytiradi. Shu sababli, alternativ moliyalashtirish manbalarini kengaytirish, obligatsiyalar bozori, lizing mexanizmlari va kraudfanding kabi vositalarni rivojlantirish zarur.

Risklarni boshqarish masalasida ham milliy amaliyotda tizimli muammolar saqlanib qolmoqda. Tijorat banklarining kredit siyosati ko'pincha yuqori ta'minot talab qiladi, bu esa innovatsion va startup loyihalarning moliyalashtirilishini cheklaydi. Shu jihatdan, xalqaro tajribadagi risklarni taqsimlash, davlat kafolatlari va sug'urta mexanizmlarini joriy etish O'zbekiston uchun dolzarb hisoblanadi. Metodologik yondashuvlar shuni tasdiqladiki, loyihalarni moliyalashtirish samaradorligiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar kompleks xarakterga ega bo'lib, ularning natijalari institutsional, iqtisodiy va strategik yondashuvlar bilan bog'liq. Bu jarayonda moliyaviy resurslarning mavjudligi emas, balki ularning boshqaruv sifati, risklarga moslashuvchanligi va bozor sharoitlari bilan uyg'unligi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijasida quyidagi muhim xulosalar ishlab chiqildi:

1. **Loyihalarni moliyalashtirish iqtisodiy rivojlanishning muhim omili** bo'lib, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va real sektor investitsiyalarini kengaytirishda asosiy rol o'ynaydi.

2. **Moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish** investitsion xatarlarni kamaytirish, loyiha qiymatini optimallashtirish va barqaror moliyaviy oqimni ta'minlashning samarali vositasi hisoblanadi.
3. **Davlat-xususiy hamkorlik modeli** infratuzilma loyihalarini amalga oshirishda samarali mexanizm bo'lishiga qaramay, milliy amaliyotda huquqiy va institutsional cheklavlarning samaradorligini pasaytiradi.
4. **Moliyaviy risklarni boshqarish tizimi yetarlicha rivojlanmagan**, bu esa innovatsion loyihalar va startaplarga kapital jalb etish jarayonini qiyinlashtirmoqda.
5. **Alternativ moliyaviy instrumentlarni rivojlantirish**, jumladan obligatsiyalar bozori, lizing, ventur kapital va kraudfunding, investitsion loyihalarning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.
6. Milliy iqtisodiyot sharoitida **normativ-huquqiy muhitni takomillashtirish**, davlat kafolatlarini kengaytirish va institutsional islohotlarni amalga oshirish loyihalarini moliyalashtirish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqishi mumkin.
7. Tadqiqotdan ko'rinib turibdiki, **resurslardan oqilona foydalanish, risklarni diversifikatsiya qilish va innovatsion mexanizmlarni joriy etish** loyiha moliyalashtirish samaradorligining asosiy omillaridir.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari loyihalarni moliyalashtirish tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun mustahkam nazariy va tahliliy asos yaratadi.

Xulosa: Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, loyihalarni moliyalashtirish zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning strategik yo'nalishlaridan biri bo'lib, uning samaradorligi moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish, risklarni boshqarish va innovatsion mexanizmlarni joriy etish bilan bog'liq. Tadqiqot natijalari shundan dalolat beradiki, moliyalashtirish jarayonining muvaffaqiyati nafaqat manbalar miqdoriga, balki ularning diversifikatsiya darajasi, boshqaruv sifati va institutsional muhitning rivojlanganligiga bevosita bog'liq. Milliy iqtisodiy sharoitda davlat-xususiy hamkorlik modelining keng joriy etilishi, kapital bozorlarining rivojlantirilishi, soliq va kredit siyosatining liberallashtirilishi loyihalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim omil bo'la oladi. Shu bilan birga, risklarni boshqarish tizimining takomillashuvi, ekspert tahlilining kuchaytirilishi va davlat kafolatlarining kengaytirilishi innovatsion hamda yuqori noaniqlikka ega loyihalarga investorlarning ishonchini oshiradi.

Tadqiqotda aniqlanganidek, loyihalarni moliyalashtirishda mavjud muammolar kompleks xarakterga ega bo'lib, ularni hal etish uchun iqtisodiy, institutsional va huquqiy islohotlarning uyg'un tarzda amalga oshirilishi zarur. Shu nuqtai nazardan, milliy iqtisodiyotda iqtisodiy muhitning barqarorligi, moliya bozorlarining rivoji va samarali boshqaruv tizimining shakllanishi loyihalarning muvaffaqiyati uchun muhim omillar hisoblanadi. Umuman olganda, mazkur tadqiqot loyihalarni moliyalashtirish bo'yicha nazariy va amaliy yondashuvlarni tizimlashtirib, milliy iqtisodiyot sharoitida moliyalashtirish samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar taqdim etdi. Olingan natijalar iqtisodiyotning turli tarmoqlarida amalga oshirilayotgan investitsion loyihalar uchun metodologik asos bo'lib xizmat qilishi, shuningdek, ushbu yo'nalishda keyingi ilmiy tadqiqotlar uchun yangi yo'nalishlar ochishi mumkin.

References:

1. Qodirov, F. "OPTIMIZATION OF TELECOMMUNICATIONS POWER SUPPLY SYSTEMS BASED ON RELIABILITY CRITERIA." Science and innovation 2.A12 (2023): 15-20.
2. F Qodirov. Aholiga tibbiy xizmatlar ko'rsatishning rivojlanishini iqtisodiy-matematik modellash tirish. Scienceweb academic papers collection . 2023/1/1.
3. F Qodirov. Zamonaviy to'lov tizimlari tahlili va elektron pul birliklari. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1.
4. Farrux Qodirov. Zamonaviy trenajyor va simulyatsiya qiluvchi dasturlarning hozirgi kundagi ahamiyati. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
5. Farrux Qodirov. BUSINESS INNOVATION MODEL OF INCOME AND COSTS FROM THE PROVISION OF MEDICAL SERVICES TO THE POPULATION. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
6. Farrux Qodirov. ECONOMIC-MATHEMATICAL MODELING OF THE DEVELOPMENT OF THE PROVISION OF MEDICAL SERVICES TO THE POPULATION. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
7. Farrux Qodirov. THE PLACE OF ECONOMETRICAL MODELING OF HEALTHCARE QUALITY IMPROVEMENT IN THE DIGITAL ECONOMY. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
8. Farrux Qodirov. DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL SYSTEM OF MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
9. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "CREATION OF ELECTRONIC MEDICAL BASE WITH THE HELP OF SOFTWARE PACKAGES FOR MEDICAL SERVICES IN THE REGIONS." Conferencea (2022): 128-130.
10. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "IMPORTANCE OF KASH-HEALTH WEB PORTAL IN THE DEVELOPMENT OF MEDICAL SERVICES IN THE REGIONS." Conferencea (2022): 80-83.
11. Qodirov, Farrux. "THE ROLE OF ICT IN THE DEVELOPMENT OF HEALTH SERVICES." RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIGA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHDA MA'LUMOTLARNI HIMOYALASH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI MA'RUZALAR TO'PLAMI (2022).
12. Фаррух Қодиров. Аҳолига хизмат кўрсатиш соҳасининг моделлаштиришни тизимли имитация қилиш. Biznes-Эксперт. Том 173. Номер №5. Страницы 102-106. Дата публикации 2022.
13. Farrux, Qodirov. "Foreign experience in the development of medical services to the population." Хоразм Маъмун академияси (2022).
14. ҚОДИРОВ, Фаррух. "АҲОЛИГА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ХИЗМАТЛАРИ КўРСАТИШНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШИ ТАҲЛИЛИ." AGRO ILM (2022).
15. Qodirov, Farrux. "VEKTOR VA SKALYAR MAYDONLAR. GRADIYENT VA YO'NALISH BO'YICHA NOSILA. DIVERGENSIYA VA ROTOR. SATH CHIZIQLARI. GRADIYENT MAYDONLAR. OQIMLAR." Analytical Journal of Education and Development (2022).
16. Qodirov, Farrux. "FURYE QATORI FUNKSIYALARNI FURYE QATORIGA YOYISH." МАТЕМАТИК ФИЗИКА ВА МАТЕМАТИК МОДЕЛЛАШТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МУАММОЛАРИ Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари тўплами (2021).
17. Qodirov, Farrux. "MASOFAVIY TA'LIMDA MOODLE. TUITKF. UZ PLATFORMASINING O'RNI VA AHAMIYATI." ИЖТИМОЙ СОҲАЛАРНИ РАҚАМЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН

ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАНИ МАЪРУЗАЛАР ТЎПЛАМИ (2020).

18. Qodirov, Farrux. "RASPBERRY PI QURILMASINING TEXNIK XUSUSIYATLARI VA UNING IMKONIYATLARI." ИЖТИМОЙ СОҶАЛАРНИ РАҚАМЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАНИ МАЪРУЗАЛАР ТЎПЛАМИ (2020).

19. Qodirov, Farrux. "PROTECTING WEBSITES FROM VARIOUS ATTACKS." АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ШАРОИТИДА ИННОВАЦИЯЛАР МАВЗУСИДАГИ Республика илмий-амалий анжуман МАЪРУЗАЛАР ТУПЛАМИ (2019).

20. Кодиров, Ф. "PROTSESS RAZRABOTKI IGROVOGO DVIJKA UNITY." Scienceweb academic papers collection (2019).

